

'אשר' אתם זנים אחריהם' שזה מחשבות מינות ועבודה זרה, שזה 'ההבער', הכעס וגאוה שהם אביזרי דע"ז.

'למען' תזכרו' שזה 'הבור', שאין בור ירא חטא, וגם בור אינו זוכר.

שמזכירים פעמיים בכל יום את הארבעה דברים שהאדם צריך לשמור ממנו.

(וללוי אמר)

★★

במשנה: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש.

כתבו בתוספות (ד"ה ולא), 'וקצת קשה, דמשמע דעונשין ממון מן הדין וכו'". ומבואר מדבריהם, שאף על פי שאין עונשין מן הדין, מכל מקום ממון ניתן לחייב גם מקל וחומר.

וצריך באמת להביין, מדוע יהיה שונה ממון, משאר עונשים שבהם אין עונשין מן הדין.

במרגליות הים (סנהדרין סד, ב) ביאר, דהנה המהרש"א (סנהדרין שם) ביאר הטעם שאין עונשין מן הדין, על פי מה שכתב הסמ"ג (לאויך, מ), שהטעם שהמעביר כל בניו למולך אינו נידון במיתה, משום שעבר עבירה גדולה כל כך, שאין די לו להתכפר במיתה, וכמו כן אין עונשין מן הדין, משום דאפשר שהעבירה החמורה יותר זו שאנו רוצים ללמוד מקל וחומר, חמורה יותר מהמלמד, ואין די לה בכפרה זו.

ברם כל זה ניחא בעונשי בית דין, אבל בממון, אף אם נאמר שהנלמד חמור יותר מהמלמד, ולא יהא לא די בעונש של המלמד, מכל מקום לא מסתבר שהבעל דין יפסיד את כספו בגלל כפרתו של זה, ישלם לכל הפחות את מה שנלמד מהקל וחומר, ויעשה את חשבון נפשו בין אדם למקום.

והפמ"ג בתיבת גומא (פרשת וארא) כתב דהנה יש סברא נוספת בזה שאין עונשין מן הדין, משום דאפשר שיהיה פירכא על הקל וחומר, אמנם מכאן מוכח שלא כסברא זו, דאם כן למה שבממון יחייבו מן הדין, הרי אכתי יש לחוש שמא יהיה פירכא על הקל וחומר ונחייבו שלא כדין.

★★

לבאר כלל זה - באיזה מקום תני הן - בששה ענפים בעמלות גדולה כדי להגדיל תורה ולהאדירה.

★★

במשנה: ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים וכו'.

כתב ביערות דבש (חלק ב, דרוש טז), 'אמרם ד' אבות נזיקין יש, שהם גורמים לצדיק גמור לחטוא, והם "שור", שהוא עגל, כדכתיב (תהילים קו, ב) וימירו כבודם בתבנית שור, "והבור", ענין יוסף שהשליכו לבור, "והבער", הוא מרגלים שהציתו אש בלשון הרע שלהם, כי הם המבעירים הבערה וגרמו שריפת בית המקדש. "ומבעה", זה אדם, חטא אדם הראשון, או זה שן, כי אכילת עץ הדעת גורמת הכל. ולכך אמר, "לא ראי זה כראי זה", כי יש לכל עון בחינה אחרת, ואמר על כולם "שיש בהם רוח חיים, מה שאין כן הבער", והוא כמאמר המשנה (ערכין טו, א) דעל עצים ואבנים לבד דיברו המרגלים, וזהו שאין בו רוח חיים והמה הגורמים לאדם לחטוא, והן הנה בעוכרינו, ולכך צריך צדיק שמירה ביותר מאלו ד', לבל ילכד בארס נחש הכרוך בעקבו'.

★★

במשנה: ארבעה אבות נזיקין, השור והבור והמבעה וההבער.

כתוב בשם המגיד ממזריטש זי"ע, ש'השור' - הסתכלות, העיניים רואות והלב חומד.

'והבור' - אין בור ירא חטא.

'המבעה' - שן, אכילה גסה שלא לשם שמים.

'והמבער' - האש, כעס וגאוה.

ארבעה אבות אלה מעבירים את האדם מדעתו וגורמים לו נזקים גדולים.

ואולי, כנגד זה אומרים פעמיים ביום - 'ולא תתורו אחרי לבבכם' שזה התאוות, המבעה. 'ואחרי עיניכם' שזה השור, ההסתכלות.